

dr hab. Dariusz Tworzydło, prof. UW

Rzeszów, 19.07.2022

Katedra Komunikacji Społecznej i Public Relations

Wydział Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii

Uniwersytet Warszawski

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Iwony WOJCIECHOWSKIEJ, pod tytułem:
„Wykorzystanie mediów społecznościowych w zarządzaniu komunikacją z otoczeniem przez szkoły wyższe w Polsce” przygotowanej w Wyższej Szkole Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie, pod kierunkiem: **dr. hab. Sławomira Gawrońskiego, prof. WSiIZ** oraz promotora pomocniczego, **dr. hab. Andrzeja Rozmusa, prof. WSiIZ.**

Wprowadzenie

Art. 13 ust 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. Nr 65 poz. 595 z późn. zm.) wskazuje, iż rozprawa doktorska powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego lub oryginalne dokonanie artystyczne oraz wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej lub artystycznej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej. Przyjmuje się zatem, iż każda rozprawa doktorska musi być rozwiązaniem zdefiniowanego, nierozwiązanego dotychczas problemu naukowego. Problem, o którym mowa, musi być wyjaśniony za pomocą naukowych metod i narzędzi.

Wskazuję, iż do recenzji przedstawiona została praca dojrzała i kompletna. Uważam, że spełnia ona wymogi, które zapisane zostały w przytoczonej powyżej ustawie. W opracowaniu zawarte zostało szereg analiz, ocen, a także wyniki autorskich i oryginalnych badań, które można uznać za wkład doktorantki w poszerzenie zasobów wiedzy naukowej w badanym przez nią obszarze. Uwzględniając wszystkie przedstawione przeze mnie w recenzji argumenty świadczące zarówno za, jak i będące uwagami krytycznymi bądź rekomendacjami stwierdzam, iż recenzowana **rozprawa doktorska spełnia wymogi określone w art. 13 ust 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule**

w zakresie sztuki (Dz.U. Nr 65 poz. 595 z późn. zm.). Szczegółowe wyjaśnienia przedstawione zostaną w dalszej części recenzji.

Ocena zawartości merytorycznej rozprawy doktorskiej

Recenzowana rozprawa doktorska przygotowana została w Kolegium Mediów i Komunikacji Społecznej w Wyższej Szkole Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie. Powstała ona pod kierunkiem naukowym dr. hab. Sławomira Gawrońskiego, prof. WSiIZ, przy wsparciu dr. hab. Andrzeja Rozmusa, prof. WSiIZ (promotora pomocniczego). Praca zawiera 317 stron tekstu zasadniczego, stosowne spisy tabel, rycin, skrótów oraz literatury. Porusza ona problem interesujący, ważny i aktualny. Jego istotność wynika z faktycznej rosnącej roli mediów społecznościowych w budowaniu relacji i komunikowaniu, ze szczególnym uwzględnieniem uczelni wyższych. Poziom rozwoju i zmian w zakresie komunikacji wymaga podejmowania badań i rozważań, w które wpisuje się recenzowana rozprawa doktorska.

W dalszej części recenzji odniosę się do zawartości poszczególnych części pracy. Wstęp i streszczenie zawierają zgodnie ze sztuką szczegółowy opis omawianego tematu a także prezentację problemu badawczego, którym jest „...sprawdzenie czy uczelnie w Polsce dostrzegają potrzebę obecności i aktywności w mediach społecznościowych, w jaki sposób wykorzystują social media do komunikacji ze swoim otoczeniem oraz jakie praktyki w zakresie komunikacji za pośrednictwem tego kanału najbardziej angażują użytkowników...”. Głównym celem badań zaplanowanych i zrealizowanych przez mgr Iwonę Wojciechowską było „...rozpoznanie obecności i ogólnej aktywności polskich szkół wyższych w social mediach, opracowanie rankingu popularności portali społecznościowych wśród uczelni oraz identyfikacja stopnia i sposobów wykorzystania Facebooka jako kanału komunikacji uczelni z otoczeniem” (s. 13). Jako cel praktyczny autorka przyjęła natomiast: „podjęcie próby opracowania zbioru dobrych praktyk w zakresie wykorzystania Facebooka jako kanału angażującego w komunikacji uczelni z otoczeniem” (s. 13). Autorka wskazuje we wstępie, iż w trakcie prac nad rozprawą przeprowadziła studia literaturowe oraz badania empiryczne. Stawia ona szereg pytań problemowych na które poszukuje odpowiedzi w pracy (s. 13). Za szczególnie istotne z naukowego punktu widzenia uważam te które dotyczą wskaźników związanych z zasięgiem, czy zaangażowaniem w kontekście potencjalnych rozbieżności w ich wartościach pomiędzy uczelniami publicznymi a niepublicznymi, a także te, które pozwalają na poszukiwanie wiedzy w zakresie typów postów na uczelnianych fanpage-ach, które

skłaniają do interakcji (s. 14). Niektóre z przyjętych przez autorkę pytań problemowych, mogą się wydawać banalne, jednak po analizie całości pracy uważam że dla uzyskania prawidłowego toku wywodu, były one dopuszczalne, a nawet uzasadnione (s. 13-14).

Warto wskazać w tym miejscu, iż autorka dysertacji posługuje się szeregiem danych statystycznych z raportów, które wzmacniają podbudowę tej części pracy. Wskazuje ona ponadto na swoje doświadczenie zawodowe jako element istotnie wzmacniający wartość pracy, co ja jako autor recenzji potwierdzam i uważam za szczególnie cenne w tworzeniu podobnych opracowań. We wstępie autorka wskazuje także na metody i techniki, które wykorzystała w prowadzonych przez siebie badaniach podzielonych na dziewięć etapów.

Recenzowana rozprawa składa się z pięciu logicznie uporządkowanych i spójnych ze sobą rozdziałów. Stwierdzam, iż układ pracy jest prawidłowy, zaś przyjęta kolejność rozdziałów nie budzi zastrzeżeń. Dwie pierwsze części mają wymiar teoretyczny, kolejne zaś dotyczą metodyki oraz opisu wyników przeprowadzonych badań. W pierwszym rozdziale autorka dokonała charakterystyki rynku szkolnictwa wyższego w Polsce. Wskazała na podstawy prawne funkcjonowania szkół wyższych w Polsce, omówiła wybrane kwestie związane z procesem bolońskim, zaprezentowała wybrane aspekty związane z Polską Ramą Kwalifikacji oraz Europejską Ramą Kwalifikacji. Mgr Iwona Wojciechowska przedstawiła także w tym rozdziale wybrane zagadnienia dotyczące Polskiej Komisji Akredytacyjnej. Opisała kwestie związane z powstaniem i rozwojem rynku szkolnictwa wyższego, a także samo otoczenie szkół wyższych. Dokonała analizy stanu bieżącego oraz prezentacji przewidywanych kierunków zmian na rynku szkolnictwa wyższego.

Rozdział drugi zawiera opis mediów społecznościowych jako kanałów komunikacji uczelni z otoczeniem. W pierwszej części tego rozdziału autorka wskazuje na problemy terminologiczne związane z definicją „social mediów”. Następnie dość szeroko opisuje podział pomiędzy „starymi” i nowymi mediami”. W kolejnych częściach rozdziału porusza temat Web 1.0 oraz Web 2.0 odnosząc się jednocześnie do kolejnych wyzwań jakie niosą Web 3.0 oraz Web 4.0. Omawia temat social mediów, przywołując szereg istotnych podziałów stworzonych między innymi przez D. Kaznowskiego czy A. Miotk. Prezentuje media społecznościowe, w szczególności te, które są wykorzystywane przez polskie uczelnie wyższe, czyli Facebook, YouTube, Twitter, Instagram, LinkedIn, czy Google+. Autorka opisuje również pojęcie mediatyzacji. Omawia generacje medialne. Ostatnia część rozdziału drugiego stanowi w mojej ocenie teoretyczną podbudowę i wprowadzenie do projektu

badawczego, który jest opisywany w dalszej części pracy („Social media w zarządzaniu komunikacją uczelni z otoczeniem”). Na uwagę zwraca dość duża biegłość w posługiwaniu się przez autorkę dysertacji szeregiem publikacji, z których wydobywa kwintesencję problemów jakie omawia i które ze sobą w umiejętny sposób zestawia.

W rozdziale trzecim autorka zawarła przegląd jej zdaniem najistotniejszych badań jakie zostały zrealizowane w obszarze działalności polskich uczelni w mediach społecznościowych oraz opis metodyki badań własnych. Mgr Iwona Wojciechowska przywołała zatem badania zrealizowane między innymi przez Dorotę Buchnowską (2012, 2013), Małgorzatę Grzegorzczuk (2012), Emanuela Kulczyckiego (2012) czy Agnieszkę Chwiałkowską (2013, 2014), a także nowszych projektów wykonanych przez Małgorzatę Koszembar-Wiklik (2018), czy piszącego niniejszą recenzję (2021). Autorka dysertacji opisała główne wnioski pochodzące z tych badań.

Jako problem badawczy mgr Iwona Wojciechowska przyjęła „poszukiwanie odpowiedzi na pytania o to, czy uczelnie w Polsce dostrzegają potrzebę obecności i aktywności w mediach społecznościowych, w jaki sposób wykorzystują social media do komunikacji z otoczeniem oraz jakie praktyki zakresie komunikacji w social mediach najbardziej angażują użytkowników” (s. 148). Głównym celem badawczym przyjętym przez autorkę rozprawy było „rozpoznanie obecności i ogólnej aktywności polskich szkół wyższych w social mediach, opracowanie rankingu popularności portali społecznościowych wśród uczelni oraz identyfikacja stopnia i sposobów wykorzystania Facebooka jako kanału komunikacji tego typu podmiotów z grupami odbiorców” (s. 148). Autorka postawiła również szereg pytań problemowych. Zrezygnowała natomiast z postawienia hipotez badawczych, formułując argumenty za takim właśnie podejściem (s. 151). W mojej ocenie – pomimo argumentacji doktorantki - takie podejście jest wątpliwe, szczególnie zważywszy na fakt, iż mgr Iwona Wojciechowska zrealizowała bardzo szeroki i różnorodny projekt badawczy na potrzeby rozprawy doktorskiej. Analizując całokształt przeprowadzonych badań uważam ex post, iż byłoby możliwe postawienie hipotez, które wzmocniłyby wartość naukową recenzowanej dysertacji. Hipoteza jest definiowana jako przypuszczenie, założenie czynione w toku badań, które ma na celu wspomóc proces badania, odpowiednio je ukierunkować. Dziwi mnie odrzucenie tej możliwości, zważywszy na to, iż autorka w swojej pracy formułuje szereg przypuszczeń i założeń, np. s. 44, 54, 121, 122, itd. Aczkolwiek pomimo tego, iż brak hipotez uznaję za mankament, uważam że praca jaką wykonała doktorantka jest przeprowadzona

poprawnie, zatem jej argumenty przemawiające za rezygnacją z postawienia hipotezy lub hipotez przyjmują.

Na uwagę zasługuje czas zbierania materiału badawczego. Autorka zaprojektowała i przeprowadziła badania w okresie od 2016 do 2019 roku. Za podstawową metodę realizacji przyjętych celów, mgr Iwona Wojciechowska przyjęła eksplorację i obserwację. Jako metodę pomocniczą wykorzystowała analizę zawartości z odpowiednio przygotowanym kluczem kategoryzacyjnym. Autorka przyjęła jako główne narzędzie badawcze Sotrender (s.155). Analizy poprzedzone zostały badaniem pilotażowym. Badania, które przeprowadziła mgr Iwona Wojciechowska można ocenić jako oryginalne i poprawne metodologicznie. Autorka dysertacji wykazała się takimi cechami jak: skrupulatność, zaangażowanie czy wytrwałość w pozyskiwaniu danych oraz ich obróbce. Praca pod tym względem zasługuje na wysoką ocenę. Warto zauważyć, iż autorka w trakcie badań dokonała korekty wstępnie zarysowanego planu (s.174). Ten fakt co prawda nie jest szczególnie często stosowany podczas badań, jednak dopuszczalny szczególnie w aspekcie bardzo rozbudowanego projektu, na który zdecydowała się mgr Iwona Wojciechowska. Zmiany, które wprowadzała były uzasadnione również oddziaływaniem czynników od niej niezależnych.

W rozdziale czwartym i piątym autorka opisała wyniki przeprowadzonych badań empirycznych. Są one niezwykle szerokim i interesującym projektem. Autorka realizowała je przez kilka lat, dzięki czemu możliwe było pokazanie zmian jakie dokonały się w tym okresie. Mgr Iwona Wojciechowska omówiła między innymi zagadnienie popularności portali społecznościowych wśród uczelni. Szczególną uwagę przypisała kwestii Facebooka, który jak wskazuje jest „...najpopularniejszym portalem wśród polskich uczelni...” (s. 189). Podjęła się ona próby analizy wykorzystania tego medium z punktu widzenia zarówno uczelni publicznych jak i niepublicznych. Opisała także kwestie związane z zaangażowaniem użytkowników. Wskazała rodzaje zaangażowania. Zaprezentowała wartości Interactivity Index. Opisała typy postów jakie dominowały na profilach uczelni w analizowanych okresach. Zaprezentowała liderów zaangażowania na Facebooku wykorzystując w tym celu narzędzie Sotrender. Wskazała także na dynamikę zmian w zakresie liczby fanów dla poszczególnych fanpage uczelni. W końcu podała rozkład zaangażowania użytkowników w poszczególnych dniach i godzinach. Istotnym aspektem omawianym przez mgr Iwonę Wojciechowską jest także segmentacja użytkowników (s. 213 – 214). Opisała ona także sentyment jako jeden z analizowanych wskaźników.

Pomimo tego, iż wyniki, które prezentuje mgr Iwona Wojciechowska są interesujące, zauważam istotny mankament jakim jest między innymi brak podjęcia przez nią próby poszukania przyczyn zmian jakie dokonywały się w przestrzeni mediów społecznościowych wykorzystywanych przez polskie uczelnie. Suche wyniki nie zawsze są wystarczające, dlatego wartość recenzowanej pracy z pewnością by wzrosła, gdyby jej autorka podjęła się całościowego spojrzenia na analizowane problemy. Brak ten autorka próbuje nadrobić w części będącej podsumowaniem rozdziału (s. 231- 232), co można uznać za udaną ale niewystarczającą (w mojej ocenie) próbę. Jednak należy podkreślić iż wnioski jakie w tej właśnie części formułuje mgr Iwona Wojciechowska mogą stanowić podstawę do poszukiwania kolejnych, ważnych obszarów jakie mogą podlegać eksploracji na polu naukowym. Zauważam także inny istotny mankament, czym w mojej ocenie jest ograniczenie możliwości wnioskowania, poprzez bazowanie tylko na podstawowych statystykach i tabelach. Brak jest w pracy głębszych statystyk i analiz, włącznie z wskaźnikami, testami itd., które z pewnością wzmocniłyby wartość przygotowanej dysertacji.

Rozdział piąty to analiza 582 najbardziej angażujących postów opublikowanych przez liderów zaangażowania wśród polskich uczelni w latach 2016 – 2019. Oprócz ilościowej, dokonano także w tym rozdziale analizę jakościową. Rozdział podsumowuje zbiór dobrych praktyk, w zakresie angażującej komunikacji. W trakcie badań autorka dokonała między innymi wyodrębnienia szeregu kategorii postów wykorzystywanych w działaniach promocyjnych i informacyjnych prowadzonych przez badane przez nią uczelnie. Wskazała na istnienie grupy postów okazjonalnych, dotyczących wydarzeń, rozwoju naukowego i autopromocji, informacyjnych, obejmujących dzielenie się wiedzą, historycznych, dotyczących życia studenckiego, refleksyjnych, zawierających oferty specjalne dla studentów, dotyczących rozwoju (s. 238-240). Dokonała również podziału na posty aktywizujące i pasywne. Rozdział ten zawiera także szereg przykładów postów angażujących, co pozwala na praktyczną ocenę aktywności, które w szczególny sposób wpływają na jakość komunikacji uczelni z jej otoczeniem. W ostatniej części rozdziału zawarte zostały dobre praktyki (s. 277-292). To ważny element całej pracy, jednak jego konstrukcja ma w wielu miejscach charakter poradnika, nie zaś pracy naukowej o czym świadczą np. takie stwierdzenia jak: „...zastanów się co chcesz osiągnąć poprzez swój post...” (s. 279), „... można wpłatać je również w środek tekstu...” (s. 280), „... dają duże pole do opisu...” (s. 281), itd. Ostatni punkt w pracy doktorskiej zawiera kilka interesujących wniosków, które są kwintesencją przeprowadzonych przez autorkę badań i analiz. Zaznaczam, iż pomimo wskazanych uchybień, uważam podjęte

badania za ważną i udaną próbę. Mając na uwadze aktualność problematyki, którą podejmuje mgr Iwona Wojciechowska, wskazuję, iż podjęte w rozprawie badania i analizy należy uznać za uzasadnione.

W ostatniej części pracy, autorka odnosi się do postawionych we wstępie pytań problemowych. Mgr Iwona Wojciechowska prezentuje kluczowe wnioski z badań jakie przeprowadziła. Syntetycznie odnosi się do danych pozyskanych w trakcie zrealizowanych przez nią projektów. W końcu autorka dysertacji wskazuje na kierunki możliwych do przeprowadzenia kolejnych pomiarów, ze szczególnym uwzględnieniem wykorzystania social mediów w komunikacji uczelni z otoczeniem.

Podsumowując uważam, iż doktorantka bardzo słusznie podkreśla w swojej pracy znaczenie uwzględnienia social mediów w komunikowaniu uczelni wyższych z otoczeniem. Temat który podjęła jest aktualny, ważny, zaś badania, które wykonała mogą stanowić nie tylko istotną bazę wiedzy, ale także kierunek dla kolejnych projektów realizowanych przez innych naukowców, czy ośrodki badawcze. Pod względem formalnym praca została przygotowana prawidłowo. Szczególnie kolejność rozdziałów jest adekwatna do założonych celów i ich realizacji. Praca jest spójna, narracja odpowiednia. Pracę kończą wnioski i rekomendacje.

Pozostałe uwagi do rozprawy doktorskiej

Układ rozprawy doktorskiej mgr Iwony Wojciechowskiej jest zgodny z normami jakie przyjmuje się dla opracowań mających charakter rozprawy doktorskiej. Można wnioskować zatem, iż autorka w sposób poprawny zaprojektowała koncepcję rozprawy i niezbędnych badań. Wartością recenzowanej rozprawy doktorskiej jest nie tylko szereg przeprowadzonych przez autorkę badań i analiz, ale również szereg przemyśleń, które wynikają z jej wieloletniego doświadczenia naukowego i praktycznego.

Jednak oprócz pozytywnych i wartościowych elementów ujętych w pracy, chciałbym w tym miejscu wskazać na mankamenty, które nie umniejszają jednak ogólnie wysokiej oceny i konkluzji, które wystawiam we wstępnej i końcowej części pracy. W mojej ocenie w części teoretycznej pracy brakuje przede wszystkim analizy narzędzi służących do oceny efektów działań komunikacyjnych i promocyjnych realizowanych przez Uczelnie wyższe. Zdawkowe wspomnienie przykładowych narzędzi (np. s. 117) nie daje wystarczających odpowiedzi na pytania, które mogłyby wzmocnić wartość poznawczą przygotowanej rozprawy.

W kwestii badań, w mojej ocenie brakuje w pracy powodów dla których niektóre uczelnie wyższe nie miały aktywnej strony www. Autorka co prawda wyjaśnia (s. 179) iż „... przedmiotem badań w ramach niniejszej rozprawy nie była szczegółowa analiza zawartości czy funkcjonalności tych witryn internetowych, a jedynie sprawdzenie faktu ich posiadania.” – uważam jednak że poszukiwanie odpowiedzi na problem przywołany na początku akapitu mogłoby dostarczyć interesujących ustaleń i wniosków. Podobnie rzecz się ma co do kolejnych analiz dotyczących faktu obecności uczelni w social mediach (od s. 179). Brakuje w mojej ocenie wskazania przyczyn braków (s. 170).

Praca napisana została językiem komunikatywnym i zrozumiałym dla odbiorców. Aczkolwiek w tym miejscu chciałbym również wskazać inne, wybrane usterki natury stylistycznej i technicznej, które jednak nie wpływają w sposób istotny na ogólnie pozytywną ocenę recenzowanej pracy. W rozprawie zdarzają się fragmenty pisane językiem nienaukowym, potocznym. Występują w niej drobne błędy literowe, stylistyczne czy interpunkcyjne, np. (s. 23) Dotychczas konferencje takie miały miejsce w: (...) – Rzym (2020 rok), studia i stopnia kończące się... (s. 24). Autorka używa stwierdzeń, lub nawet kolokwializmów, które nie przystają do wymogów stawianych opracowaniom naukowym, np. ...w szkołach niepublicznych zanotowano prawdziwy zjazd... (s. 52), czy „Gdy odbiorca skonsumuje całą grafikę...” (s. 279). Autorka czasami wykorzystuje powtórzenia, takie jak: „...do większości współczesnych mediów internetowych zwraca uwagę również Popiołek, który zwraca uwagę na fakt...” (s.65). W pracy znajdują się również błędy, takie jak: „...silnie stawieni na umiejętności miękkie...” (s.107), czy literówki „...z nią związane. z kolei w kategorii.” (s. 119), a także „...w jaki sposób je komunikujemy. z każdym rokiem...” (s. 121) i inne.

Źródła, bibliografia i inne elementy aparatu pomocniczego

Rozprawa doktorska powinna być przygotowywana z uwzględnieniem dbałości, staranności, w tym także w obszarach dotyczących bibliografii i strony technicznej. To właśnie zostało osiągnięte. Dobór źródeł oceniam wysoko. Autorka zawarła w bibliografii 148 pozycji zwartych i szereg innych źródeł internetowych oraz aktów prawnych. Co prawda tylko pojedyncze z nich są napisane w języku innym niż polski, jednak analiza bibliografii wskazuje na jej względną aktualność, różnorodność i obszerność hasłową. Praca zawiera

również wykaz tabel, rycin oraz spis zastosowanych w pracy skrótów. Powyższe aspekty oceniam pozytywnie.

Wniosek końcowy

Zaprezentowane w recenzji opinie dotyczące rozprawy doktorskiej mgr. Iwony Wojciechowskiej pozwalają postawić ocenę pozytywną. Rozprawa doktorska powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej. I właśnie praca Pani mgr Iwony Wojciechowskiej taka jest. Autorka udowodniła że posiada mocną podbudowę oraz istotny zakres umiejętności w obszarze prowadzenia pracy naukowej.

Zakłada się, iż rozprawa doktorska musi być rozwiązaniem zdefiniowanego, nierozwiązanego dotychczas problemu naukowego. Tak się właśnie stało w pracy, którą miałem przyjemność recenzować. Doktorantka osiągnęła założony cel. W sposób prawidłowy wykorzystwała dostępne metody i techniki badawcze. Stwierdzam jednoznacznie, iż recenzowana dysertacja jest dobrze i rzetelnie przeprowadzoną pracą, czym autorka nie tylko udowodniła szereg posiadanych umiejętności, ale także wniosła istotną wartość do nauki. Wskazane w pracy uwagi oraz braki nie wpływają na moją całościową pozytywną ocenę dysertacji. Uważam jednak iż mogą one stanowić wskazania co do przyszłych projektów naukowych podejmowanych przez mgr Iwonę Wojciechowską.

Rozprawa jest dowodem na to, że mgr Iwona Wojciechowska potrafi umiejętnie zaplanować a następnie przeprowadzić badania naukowe. Potrafi przy tym właściwie dobrać metody badawcze. Praca jest także potwierdzeniem tego, iż autorka jest w stanie samodzielnie rozwiązać problem naukowy. **Biorąc pod uwagę całościową wartość recenzowanego materiału, w mojej konkluzji znajduje się wniosek o dopuszczenie Pana mgr Iwony Wojciechowskiej do kolejnych etapów przewodu doktorskiego.**

.....
podpis recenzenta